

رفتار رودخانه‌ها طبیعی است، شهرسازی ما غیرطبیعی

چرا درباره خسارات سیل آدرس غلط می‌دهند

صفحه ۱۶

روزنامه خبری، تحلیلی، دانشگاهی صبح ایران
صدای نخبگان، نگاه جوانان
۱۶ صفحه
۳۰۰۰ تومان

فرهنگستان

شماره مسلسل: ۴۳۰
یکشنبه ۹ مرداد ۱۴۰۱
۲۴ مهر ۱۴۴۴

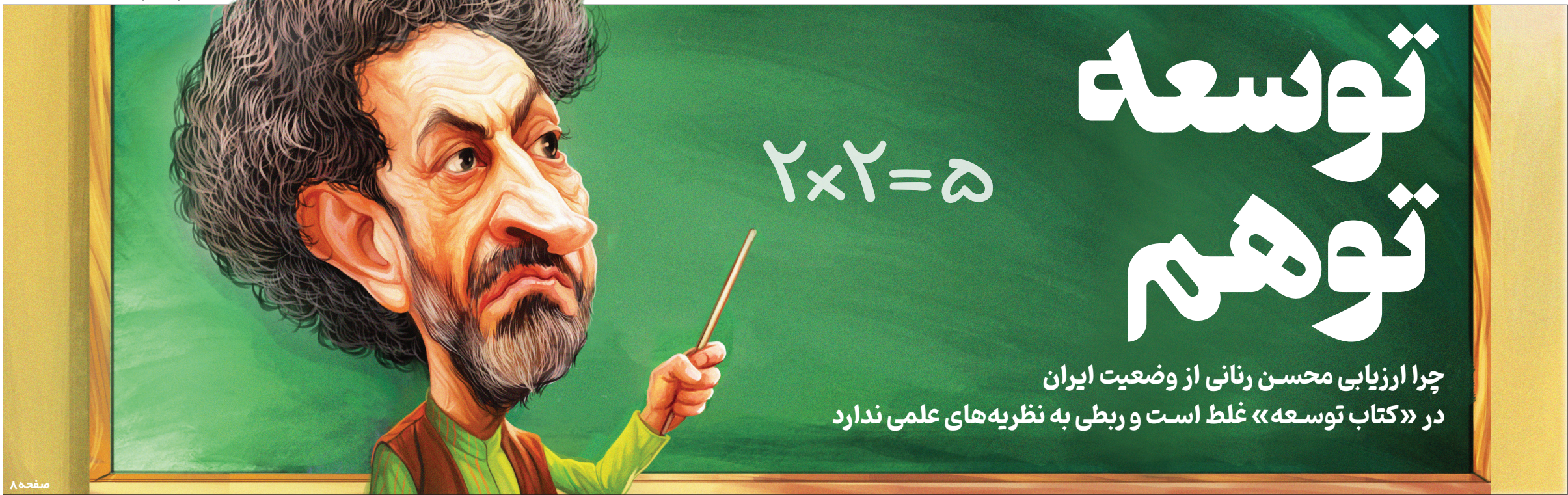
گفت‌وگوی «فرهنگستان» با رضا هلالی از شروع مداحی تا تکیه مرتضی علی (ع):

هیاتی‌ها مشتاق‌ترین افراد برای کار اجتماعی هستند

۱۳ و ۱۴

www.Fdn.ir | Sun | 31 Jul 2021

توسعه

توهم

چرا ارزیابی محسن رنانی از وضعیت ایران در «کتاب توسعه» غلط است و ربطی به نظریه‌های علمی ندارد

ایران در شرق هم مؤلف چین می‌شود؟

ایران و چین؛ یک جاده اشتراک هزارراه‌نرفته

۱۷

گزارش «فرهنگستان» از رویداد «یکشنبه‌های صادراتی»

آورده ۱۰ میلیون دلاری یکشنبه‌های صادراتی

۱۸

پلوسی چین و تایوان را به جنگ نزدیک می‌کند؟

سفر به نقطه جوش شرق

۱۹

صفحه ۸

طرح: ارشد فروغی / فرهنگستان

یادداشت

گزارشی تحلیلی از الگوی کلی فعالیت رایزنان فرهنگی ایران به مناسبت دهمین اجلاس هیأت مدیره؛ نقدی به گذشته با امید به آینده

چندان که نگاه می‌کنم حیرانی است...

است که کارها و اقدامات رایزنی‌ها در بیشتر موارد کلیشه‌ای و روتین و جهت‌آدای تکلیف برای گرامیداشت مناسبت‌ها باشد و مجموعه تلاش‌های چندساله یک رایزن به تحقق هدف ویژه‌ای منجر نشود.

مقایسه براساس رویکرد تصدی گرایانه/ تسهیل گرایانه

در جدول شماره‌نیز از زاویه‌نحوه اجرا به اقدامات رایزنی‌ها برگرفته شده است. آمیزان تصدی‌گرای تسهیل‌گری و همکاری در برگزاری فعالیت‌های رایزنی‌ها به دست بیاید. دلیل پرداختن به این نکته آن است که در دنیای جدید، بیشتر سازمان‌ها و نهادها به این سمت حرکت می‌کنند که برنامه‌ها و اقدامات خود را به صورت تسهیل‌گرایانه و حمایتی پیش‌برند و خودنقش‌نظارتی و کنترلی داشته باشند تا به این صورت هم از ظرفیت‌های مردمی و بخش خصوصی استفاده کنند و هم با توجه به محدودیت‌های مالی و انسانی که دارند، ظرفیت خود را بر کنترل و نظارت و هدایت متمرکز کنند. مسلمانان سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی نیز باید از این رویکرد پیروی کنند، درحالی‌که فاصله‌زیادی از آن دارد و اکثریت اقدامات سازمان را اقدامات تصدی‌گرایانه شکل می‌دهد.

جمع‌بندی

گزارش حاضر، مصاحبه‌های متعددی که پژوهشگران حلقه دیپلماسی عمومی انقلاب اسلامی مرکز رشد دانشگاه امام صادق (ع) انجام داده‌اند و سایر پژوهش‌های انجام‌شده، نشان می‌دهند به صورت کلی کیفیت و کمیت فعالیت‌های رایزنی‌های فرهنگی فاصله معناداری با آنچه باید باشد، دارد. رویکردهای کنونی در انتخاب قالب پیام، مخاطب و روش‌های اجرایی، نوعاً چیزی نیست که نقطه‌مزیتی این سازمان را در تحقق اهداف جهانی انقلاب اسلامی محقق سازد. درخصوص روش انجام این پژوهش باید گفت ادعا نمی‌شود اطلاعات منتشرشده در سایت سازمان، کلیه فعالیت‌های رایزنی‌ها را در برمی‌گیرد؛ حتماً فعالیت‌هایی وجود داشته که منتشر نشده است؛ اما اولاً رایزنی‌های فرهنگی و سازمان فرهنگ و ارتباطات تا جای ممکن بنای بر اطلاع‌رسانی و گزارش‌دهی از عملکرد و دستاوردهای خود را دارند و لذا اخبار منتشرشده توسط آنها قابل استناد است و نسبتاً جامع تلقی می‌شود؛ در غیر این صورت نشان دهنده کم‌کاری آنهاست. (مگر آن دسته از اخبار که قابلیت انتشار علنی را ندارد) ثانیاً بازه نمونه انتخاب‌شده برای بررسی فعالیت‌ها، ۶ ماه (معادل نیمی از عملکرد یک‌ساله این دستگاه) در نظر گرفته شده و گستره آن به حدی است که بتوان نتایج آن را به کل سال تعمیم داد و تسامحاً الگوی کلی آن را برای سال‌های اخیر صائب دانست. چنان‌که تقدیمات احصاشده در خلال تدوین گزارش جامع نقد و بررسی سازمان، میدانیافته‌های این گزارش نیز است. ثالثاً حتی اگر فرض کنیم داده‌های این تحلیل کامل نیست، اما همین مقدار از فعالیت‌های خودرآزایی شده و نقدهای وارد به آن را نمی‌توان انکار کرد. حال سازمان و رایزنی‌های آن باید انتخاب کنند که در دوره‌های تحول و روزمرگی کدام یک را انتخاب می‌کنند؟ آیا از این تجارب و نقایص موجود برای بهبود عملکرد آینده خود بهره می‌گیرند یا برنامه‌ریزی راهبردی متناسب با هر کشور و منطقه، از این حیرانی و تشتت عبور می‌کنند؟ آیا رایزنان دور جدید بر این اساس انتخاب شده و می‌شوند؟ آیا در ورای چشم‌رایزنان دور جدید، یک طرح کلی، هماهنگ و راهبردی برای دیپلماسی فرهنگی ایران و ارتباطات ایران‌ها با یکدیگر وجود دارد؟ آیا مدیران میانی و کارشناسان سازمان با رویکردهای جدید مدیران عالی همراهی خواهند کرد؟ آیا بدنه سازمان در مسیر موفق شدن رایزنان جدید قدم خواهد داشت؟ آیا رایزنان کنونی به طرح تحولی جدید معتقد بوده و آن را سرلوحه کار خود قرار خواهند داد؟ آیا الگوی فعالیت‌های رایزنی‌ها درحالی‌که الگوی رایج و تثبیت‌شده به سمت حالت مطلوب ترسیم شده، تحول خواهد یافت؟ امید است که این گونه باشد. لازم به ذکر است نوشتار حاضر، خلاصه‌ای بود از گزارش عملکرد نمایندگی‌های فرهنگی ایران در شش‌ماهه اول سال ۱۴۰۰ که در ۱۳۰ صفحه توسط حلقه دیپلماسی عمومی انقلاب اسلامی مرکز رشد دانشگاه امام صادق (ع) به چاپ رسیده است.

البته قابل‌تعمیم به همه آنها نیست): ۱- رویکرد تصدی‌گرایانه: مهم‌ترین نقد وارده آن است که عمده قالب‌ها به صورت تصدی‌گرایانه توسط رایزنی‌های فرهنگی دنبال شده‌اند؛ اساساً بزرگ‌ترین اشتباه رایزنی‌های فرهنگی آن است که اجرای اقداماتی چون برگزاری جشن و مسابقه، برگزاری نشست و نمایشگاه، تولید پاکت و کلیپ و پوستر، ترجمه کتاب و امثال آن را جزء شش‌گانه خود به حساب آورده‌اند؛ شش‌گانه که در اصل به‌آزای آن از گذرنامه دیپلماتیک برخوردار شده‌اند. ۲- سطحی و غیرعمیق بودن: این قالب‌ها نوعاً نمی‌توانند با مخاطب ارتباط عمیقی برقرار کنند و اهداف اصلی این سازمان را برآورده سازند. ۳- کلیشه‌ای بودن و استفاده از قالب‌های سنتی: یکی از مشکلات اساسی قالب‌ها کم‌رنگ بودن وجود نوآوری و خلاقیت در قالب‌ها با توجه به مخاطب و فرهنگ آنها است. ۴- نمایشی و گذرا بودن: مشکل دیگر نمایشی بودن بخش قابل‌توجهی از قالب‌ها و به عبارتی غلبه کمیت و گزارش‌دهی بر کیفیت و کارهای یادوام و عمیق است. ۵- عدم انسجام و اتصال فعالیت‌ها و عدم تنجیرهای بودن و راهبردی بودن اقدامات: فعالیت‌های رایزنی‌ها غالباً حالت جزیره‌ای و جدا جدا دارند و رخ تسبیحی که این اقدامات جدا جدا را معنادار بکند و در کنار هم قرار دهد وجود ندارد. به نظر نمی‌رسد در پشت بسیاری از فعالیت‌های انجام‌شده، برنامه‌ریزی و طراحی میان‌مدت و بلندمدتی وجود داشته باشد که هر اقدام بخشی از آن بازل کلسی را بر کند. ۶- حجم بالای دیدار و گفت‌وگو در نسبت با دیگر قالب‌ها. ۷- نقش کم‌رنگ قالب‌های فضای مجازی: هرچند در سایبان اخیر با ورود بیماری کرونا استفاده از قالب‌های مجازی برای برنامه‌ها افزایش یافته اما همچنان قابلیت فضای مجازی مورد کم‌مهری و غفلت قرار گرفته است. در این بخش لازم است به رایزنی‌های فرهنگی ایران در زاین، عراق (بغداد)، آلمان و یونان به‌عنوان نمایندگی‌هایی که به اقدامات متفاوت تری از سایرین پرداخته‌اند، اشاره شود.

مقایسه براساس محتوای اقدامات

آنچه شاهد آن هستیم عدم وجود برنامه‌ها و راهبردی‌مدنی برای سازمان رایزنی‌هاست. این امر باعث شده تا آغاز محتوایی فعالیت‌ها غالباً آن گونه که باید نباشد و سازمان فرهنگ و ارتباطات مطلقاً به‌عنوان یک سازمان فکری و محتوایی یاد نشود. (جدول شماره سه) از سوی دیگر رویکرد محتوایی مهمی که در فرمایشات مقام‌مهری خطاب به رایزنان فرهنگی مکرر بیان شده، تاکید بر بیان حرف‌نوی انقلاب اسلامی، اصول گمناختی و دستاوردهای آن است؛ بررسی فعالیت‌های گزارش‌شده نشان می‌دهد تنها بخش کوچکی از فعالیت‌های رایزنی‌های فرهنگی به این مهم اختصاص یافته است؛ گویا در بسیاری از موارد با خودسانسوری، زبان ما از حقایق انقلاب اسلامی و ایران به شیوه فرهنگی و هنری الکن است. گویا برخی نیز از بیرون، دست‌فردان بر نمایش‌های فرهنگی گذاشته و برای آن محدودیت ایجاد کرده‌اند.

مقایسه براساس مناسبتی یا غیرمناسبتی بودن اقدامات

در جدول شماره چهار اقدامات رایزنی‌ها از زاویه مناسبتی بودن یا نبودن مورد بررسی قرار گرفته تا مشخص شود چه میزان از برنامه‌ها براساس مناسبت‌ها و تقویم بوده است. درنهایت نیز این اقدامات به سه دسته تقسیم شده‌اند: ۱- اقدامات مناسبتی که براساس مناسبت‌های تقویم ترتیب داده شده است. ۲- اقدامات غیرمناسبتی که بدون توجه به مناسبت‌ها و تقویم و براساس برنامه‌ریزی رایزنی‌ها انجام شده است. ۳- دسته سوم شامل برنامه‌هایی است که جنبه اجرایی و عملیاتی ندارد و گفت‌وگوها و بازدیدها و امضای تفاهنامه و توافقنامه‌ها را شامل می‌شود. همان‌طور که در جدول شماره چهار کاملاً مشهود است، با صرف‌نظر از اقداماتی مانند دیدار و گفت‌وگو... که به‌عنوان اقدام عملیاتی و برنامه‌انجام‌شده توسط رایزنی‌ها به حساب نمی‌آید، اکثریت اقدامات انجام‌شده توسط رایزنی‌ها مربوط به اقدامات مناسبتی است و این به‌معنای آن است که رایزنی‌ها عمدتاً فعالیت‌های خود را براساس مناسبت‌های تقویمی جلومی‌زنند. این نگاه سبب شده

محمود جواد فلاحی رستمی

عضو شبکه پژوهشگران حلقه دیپلماسی عمومی انقلاب اسلامی مرکز رشد دانشگاه امام صادق (ع)

به مناسبت دهمین اجلاس رایزنان فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، موروی بر الگوی کلی فعالیت این نمایندگی‌ها در سال‌های اخیر داشته و به تحلیل آن از ابعاد مختلف پرداخته‌ام؛ این مجموعه به شکل‌های متنوع و مشتت از اقدامات می‌ماند که معلوم نیست براساس کدام سیاست منسجمی انتخاب شده‌اند و بنا بر این باید آنها کدام هدف را محقق سازد؟ تحلیل کلی این اقدامات حکایت از ضرورت یک بازنگری و تحول چندجانبه در نحوه فعالیت رایزنی‌های فرهنگی دارد؛ مسیری که از چند ماه قبل در دوره جدید مدیریت سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی شروع شد و حال، نوبت این قصبه به «صف» رسید؛ باید منتظر بود و دید اجلاس حاضر تا چه حد می‌تواند این مهم را محقق کند و در عمل شاهد چه تحولاتی خواهیم بود؟ عملکرد موفق یک سازمان در آینده، بستگی به آن دارد که چه میزان از تجربه‌های شکست‌خورده یا موفق خود درس گرفته باشد. سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی نیز از این قاعده مستثنی نیست. موفقیت مسیری که مدیران ارشد این سازمان در چند ماه اخیر برگزیده‌اند و طرحی که برای تحول آن نوشته‌اند، در گرو توجه آسیب‌شناسانه به روند سال‌های گذشته سازمان مذکور است. حلقه دیپلماسی عمومی انقلاب اسلامی مرکز رشد دانشگاه امام صادق (ع) در خلال پژوهشی که طی یک سال و نیم گذشته بدان اشتغال داشت، به مطالعه تاریخی سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی و نقاط قوت و ضعف آن پرداخت و محورهایی را برای تحول آن پیشنهاد کرد که نتایج تفصیلی آن اخیراً منتشر شده است. بخشی از این گزارش به تحلیل و بررسی عملکرد نمایندگی‌های فروردین تا شهریور ۱۴۰۰ احصا شد که ۱۲۰ فعالیت را در بر می‌گرفت. این داده‌ها سپس براساس معیارهایی همچون نوع مخاطب، رویکرد تسهیل‌گری، تصدی‌گری، مناسبتی/ غیرمناسبتی بودن، محتوا و قالب فعالیت‌ها کاگذاری شده و مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت که بخشی از تحلیل آن در ادامه آمده است.

مقایسه نمایندگی‌ها بر حسب تعداد فعالیت‌های گزارش شده

نمایندگی‌هایی که در ۶ ماهه اول ۱۴۰۰ بیشترین فعالیت از آنها گزارش شده، به ترتیب پاکستان (لاهور)، اوگاندا (کامپالا)، هند (دهلی‌نو) و هند (بمبئی) هستند. از برخی نمایندگی‌ها نیز به تعداد کمتر از انگشتان یک دست، گزارش منتشر شده که علت آن مشخص نیست. (جدول شماره یک)

لازم به تذکر است که صرف‌تعداد فعالیت‌ها تعیین‌کننده قوت و ضعف نمایندگی‌ها نیست، هرچند از کنار این آمار نیز نباید به‌سادگی گذشت و آن را نادیده گرفت.

مقایسه براساس قالب اقدامات

این قالب‌ها براساس قالب‌های مطلوبی که یک رایزنی باید در کشور مقصد خود انجام دهد یا قالب‌هایی که براساس شاخص‌های استاندارد رایزنی فرهنگی انتخاب شده، نیست؛ بلکه کاملاً به صورت تجربی از اقدامات نمایندگی‌ها در طول این ۶ ماهه احصا شده و اقدامات مشابه در دست‌بندی‌های یکسان قرار گرفته‌اند. (جدول شماره دو) همان‌طور که دیده می‌شود ملاقات و گفت‌وگو، همایش و نشست و برپایی مراسم و جشن، بیشترین سهم از میزان قالب‌های انجام‌شده توسط رایزنی‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. اما تقدیمات رایجی که نوعاً می‌توان به این قالب‌ها وارد کرد (و

ردیف	نمایندگی	تعداد اقدامات
۱	پاکستان (لاهور)	۶۸ مورد
۲	اوگاندا (کامپالا)	۶۸ مورد
۳	هند (دهلی‌نو)	۶۷ مورد
۴	هند (بمبئی)	۶۶ مورد
۵	عراق (بغداد)	۵۱ مورد
۶	لبنان (بیروت)	۵۱ مورد
۷	یونان (آتن)	۴۶ مورد
۸	ارمنستان (ایروان)	۴۲ مورد
۹	آلمان (برلین)	۴۰ مورد
۱۰	افغانستان (کابل)	۳۸ مورد
۱۱	ژاپن (توکیو)	۳۸ مورد
۱۲	تانزانیا (دارالسلام)	۳۳ مورد
۱۳	اندونزی (جاکارتا)	۳۳ مورد
۱۴	پاکستان (پشاور)	۳۱ مورد
۱۵	روسیه (مسکو)	۳۱ مورد
۱۶	آفریقای جنوبی (پروتوریا)	۳۱ مورد
۱۷	چین (پکن)	۲۹ مورد
۱۸	اسپانیا (مادرید)	۲۷ مورد
۱۹	بنگلادش (داکا)	۲۶ مورد
۲۰	گرجستان (تفلیس)	۲۵ مورد
۲۱	ایتالیا (رم)	۲۴ مورد
۲۲	آذربایجان (باکو)	۲۳ مورد
۲۳	قرقیزستان (بیشکک)	۲۳ مورد
۲۴	ترکیه (استانبول)	۲۱ مورد
۲۵	پاکستان (اسلام‌آباد)	۲۱ مورد
۲۶	تونس (تونس)	۲۰ مورد
۲۷	قزاقستان (نوساتپان)	۱۸ مورد
۲۸	کوبا (هآوینا)	۱۶ مورد
۲۹	پاکستان (کوئته)	۱۵ مورد
۳۰	تایلند (بانکوک)	۱۵ مورد
۳۱	آذربایجان (نخجوان)	۱۵ مورد
۳۲	فیلیپین (مانیل)	۱۴ مورد
۳۳	الجزایر (الجزیره)	۱۴ مورد
۳۴	صربستان (بلگراد)	۱۳ مورد
۳۵	سوریه (دمشق)	۱۳ مورد
۳۶	عمان (مسقط)	۱۳ مورد
۳۷	سوریه (لاذقیه)	۱۲ مورد
۳۸	سريلانكا (کلمبو)	۱۱ مورد
۳۹	فرانسه (پاریس)	۱۱ مورد
۴۰	عراق (بصره)	۹ مورد
۴۱	اتیوپی (ادیس‌آبابا)	۸ مورد
۴۲	افغانستان (هرات)	۷ مورد
۴۳	ترکمنستان (عشق‌آباد)	۷ مورد
۴۴	پاکستان (کراچی)	۶ مورد
۴۵	عراق (سلیمانیه)	۴ مورد
۴۶	پاکستان (مولتان)	۴ مورد
۴۷	پاکستان (حیدرآباد)	۳ مورد
۴۸	افغانستان (مرزشریف)	۳ مورد
۴۹	مالزی (کوالالمپور)	۱ مورد
۵۰	ترکیه (آنکارا)	۱ مورد
۵۱	پاکستان (مرکز تحقیقات نیران)	۱ مورد

جدول شماره ۱

ردیف	قالب	تعداد	درصد
۱	ملاقات و گفت‌وگو	۲۵۲	۲۰٫۹۱
۲	همایش و نشست	۲۴۱	۲۰
۳	مراسم و جشن	۱۲۵	۱۰٫۳۷
۴	انتشار محتوای متنی	۸۹	۷٫۳۸
۵	فعالیت‌های آموزشی	۸۶	۷٫۱۳
۶	نمایشگاه	۷۴	۶٫۱۴
۷	ترجمه و چاپ محتوای متنی	۵۶	۴٫۶۴
۸	گفت‌وگو با رسانه‌ها	۴۵	۳٫۷۳
۹	مسابقه و فراخوان	۳۹	۳٫۲۳
۱۰	انتشار محتوای تصویری	۳۸	۳٫۱۵
۱۱	تولید محتوای تصویری	۳۴	۲٫۸۲
۹	مسابقه و فراخوان	۳۹	۳٫۲۳

جدول شماره ۲

ردیف	قالب	تعداد	درصد
۱	بررسی زمینه‌های همکاری	۱۹۷	۱۶٫۵۶
۲	مشاوره اسلامی و ایرانی	۱۶۲	۱۳٫۶۲
۳	موضوعات اسلامی	۱۵۴	۱۲٫۹۵
۴	مناسبت‌ها و تقویم	۱۴۹	۱۲٫۵۳
۵	پیرامون کشورها	۱۴۸	۱۲٫۴۴
۶	زبان و ادبیات فارسی	۱۱۹	۱۰
۷	ایران	۱۱۸	۹٫۹۷

جدول شماره ۳

ردیف	نوع اقدامات	تعداد	درصد
۱	اقدامات مناسبتی	۵۱۵	۴۲٫۷۷
۲	اقدامات غیرمناسبتی	۴۴۹	۳۵٫۶۳
۳	سایر اقدامات (ملاقات و گفت‌وگو، امضای تفاهنامه)	۲۶۰	۲۱٫۶۰
۱۰۰	کل اقدامات	۱۲۰۴	۱۰۰

جدول شماره ۴

ردیف	نوع اقدامات	تعداد	درصد
۱	اقدامات مناسبتی	۶۹۸	۵۸
۲	اقدامات غیرمناسبتی	۱۴۸	۱۲٫۲۹
۳	سایر اقدامات (ملاقات و گفت‌وگو، امضای تفاهنامه)	۳۵۸	۲۹٫۷۱
۱۰۰	کل اقدامات	۱۲۰۴	۱۰۰

جدول شماره ۵